

УДК 94(477,72) «1941–1944»

Геннадій Цибуленко*

ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ НА ХЕРСОНЩИНІ В УМОВАХ ОКУПАЦІЇ 1941–1944 РР.

У статті розкривається процес впровадження та модернізації податкової системи на території Херсонщини в умовах окупації 1941–1944 рр. Показано механізми оподаткування та їх спрямованість.

Ключові слова: *податок, доходи, прибуток, зарплата, власність.*

Глобальні трансформації усіх сфер життя українського суспільства які воно зазнає протягом розбудови в незалежній Україні та потреба правдивого відтворення минулого звертають нас до подій Другої світової війни. Однією з проблем у цьому контексті постає питання дослідження запропонованої окупантами нової економічної моделі для України та її впливу на соціально-економічне життя населення.

Нами пропонується розглянути формування податкової системи – однієї із організуючих структур фінансово-економічного простору. У зв'язку з цим ставляться завдання розглянути динаміку розвитку оподаткування населення, механізми та принципи оподаткування і визначити соціальну складову впровадженої податкової моделі. Предметом дослідження виступає грошова система оподаткування власності та прибутків.

Територіальні межі дослідження охоплюють нинішню Херсонську область, що в часи окупації адміністративно входила до складу генеральних округів «Миколаїв», «Крим» та «Дніпропетровськ» [24, с. 289-290]. Територія довгий час перебувала в умовах окупації, що дозволяє виявити певні тенденції розвитку податкової системи.

Означена тематика останнім часом знайшла своє відображення як історичні розвідки в публікаціях Г.В. Цибуленка, Л.О. Цибуленко [21, 23, 24] та

---

* Кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України та методики викладання Херсонського державного університету

А.І. Микитюка [20]. У них подавались окремі факти податкової системи, що діяла в регіоні.

Джерельну базу дослідження становлять матеріали, що містяться у фонді Державного архіву Херсонської області р-1520 – сільські управи. В цих матеріалах відбито широкий спектр життя окупованого населення Херсонщини, [22] серед якого зосереджені документи щодо організації нового оподаткування та його здійснення протягом 1942–1944 рр.

З моменту остаточної окупації Херсонщини у вересні 1941 р. [24, с. 290] нова влада розпочала процес організації сплати населенням та господарствами і підприємствами податків.

Вже 21 листопада 1941 р. Голопристанська райуправа, в доповнення до постанови райуправи «Про тимчасове стягнення податків та зборів для місцевого бюджету», постановила, що з 25 листопада риболовецькі артїлі Голопристанського району будуть сплачувати податок у розмірі 1,5 % від валового вилову риби. Податок треба було сплачувати до держбюджету щодавно 10, 20, та 30 числа кожного місяця. Одночасно зі сплатою податку повинна була надаватись довідка про вартість виловленої за декаду риби та розмір податку. За прострочення сплати податку за кожний день нараховувалась пеня у розмірі 0,1 % від вартості валового улову, а голова та бухгалтер артїлі штрафувались на 100 крб. кожний [12, арк. 29].

У грудні 1941 р. до населення Херсонщини було доведено характер і норми нових податків. Запроваджувалась низка податків для населення: на заробітну платню, на прибуток, подушний та шкільний.

Персональний (подушний) податок накладався на всіх осіб віком від 15 до 65 років і становив 3 крб. щомісячно. Нарахування цього податку починалось з 1 листопада 1941 р. Від цього податку звільнялись батьки, у яких було більше 5 дітей до 15 років, інваліди, які мали інвалідність не менше 50 % і не мали заробітної плати чи інших прибутків, матері, у яких відсутній годувальник або є дитина до 1 року [7, арк. 186-186 зв., 210]. Звільнення старостами інвалідів 1-3

груп дозволялося тільки за умови наявності медичного свідоцтва про інвалідність [3, арк. 99].

Податок відраховувався при видачі зарплати, але не пізніше 25 числа. На наступний день відомості про отримання зарплати і сплату податку повинні були передаватись бухгалтеру фінансової каси.

Податок на заробітну плату за 1941 р. нараховувався з 1 липня по 31 грудня і мав сплачуватись з 1 вересня. Для колгоспників запроваджувались наступні умови: зарплата до 50 крб. податком не обкладалась, із зарплати від 51 до 150 крб. податок становив 3 %, для 151-300 крб. – 6 %, для 301-600 крб. – 10 %, для 601-1000 і більше крб. – 15 %. В обсяг цього податку не включався податок із садиби. Податок вираховувався на кожного члена родини окремо.

Для робітників і службовців зарплата або жалування до 100 крб. податком не обкладалась, а норми податку становили для зарплат або жалування від 101 до 300 крб. 5 %, для 301-600 крб. – 10 %, для 601-1000 і більше крб. – 15 % [7, арк. 186, 210].

Податок на прибуток з населення за 1941 р. регламентувався параграфом 8 попереднього розпорядження про утримання податку та інших грошових зборів в області Рейхскомісара для України від 21 жовтня 1941 р. і визначався у наступних обсягах:

Таблиця

Розміри податку на прибутки [9, арк. 137]

Місячний заробіток (прибуток) у крб.	Місячна сума податку на прибуток			
	Без знижки на утриманців		Зі знижкою при наявності 4 і більше непрацевдатних утриманців	
	у крб.	%	у крб.	%
Від 150 до 160	4,08	2,72-2,55	3,33	2,22-2,08
Від 161 до 170	4,73	2,94-2,78	3,81	2,36-2,24
Від 171 до 180	5,38	3,15-2,99	4,30	2,51-2,39

Г. Цибуленко. Формування нової податкової системи на Херсонщині в умовах окупації...

Від 181 до 190	6,03	3,33-3,17	4,78	2,64-2,51
Від 191 до 200	6,68	3,50-3,40	5,27	2,76-2,63
Від 201 до 210	7,37	3,67-3,51	5,78	2,87-2,75
Від 211 до 220	8,10	3,84-3,68	6,32	2,99-2,87
Від 221 до 230	8,83	3,99-3,83	6,86	3,10-2,98
Від 231 до 240	9,56	4,14-3,98	7,40	3,20-3,08
Від 241 до 250	10,29	4,27-4,12	7,94	3,29-3,17
Від 251 до 275	11,53	4,59-4,19	8,86	3,53-3,22
Від 276 до 300	13,35	4,84-4,45	10,21	3,70-3,40
Від 301 до 325	15,32	5,09-4,71	11,66	3,87-3,59
Від 326 до 350	17,45	5,35-4,99	13,23	4,06-3,78
Від 351 до 400	20,68	5,89-5,17	15,60	4,44-3,90
Від 401 до 450	24,73	6,17-5,49	18,73	4,67-4,16
Від 451 до 500	29,18	6,47-5,84	21,85	4,84-4,37
Від 501 до 600	36,55	7,29-6,09	27,24	5,44-4,54
Від 601 до 700	47,05	7,83-6,72	34,89	5,81-4,98
Від 701 до 800	58,55	8,35-7,32	43,24	6,17-5,41
Від 801 до 900	71,05	8,87-7,89	52,29	6,53-5,81
Від 901 до 1000	83,55	9,27-8,35	61,34	6,81-6,13
Від 1001 до 2500		10		8
Від 2501 до 5000		12		10
Від 5001 і більше		20		15

Було введено шкільний податок, нарахування якого розпочиналось з 1 грудня 1941 р. Обрахування податку проводилось за наступними вимогами. За школяра 7 класів сплачувалось 1 крб. на місяць – 12 крб. на рік. За дітей 8–9 класів за навчання сплачувалось 20 крб. на місяць – 240 крб. на рік.

Облаштування і сплата грошей податку визначалось керівником шкільного закладу [7, арк. 186 зв., 210].

Запроваджувався і подвірний податок (податок з садиби), що вираховувався з площі садиби, кількість корів, коней, човнів рибальських та транспортних. Від цього податку звільнялися інваліди, громадяни старші 60 років, вдови або дружини мобілізованих до лав Червоної Армії за умови відсутності працездатних осіб у родині, а також корів, саду чи винограднику та особи, які обкладались окремим податком у 135 крб. [8, арк. 25, 52].

З членів громадських господарств також збирався і податок на прибуток. Цей податок визначався через перерахування у грошовий еквівалент усіх продуктів та зерна за цінами, встановленими німецьким командуванням із додаванням усіх отриманих за рік коштів. Податок становив 50 % від отриманої суми. Але він нараховувався лише за друге півріччя з 1 липня [7, арк. 115, 210].

Для німецького населення краю вводилась особлива пільга – 50 % знижка на всі податки [8, арк. 97].

Вводились податки й для господарюючих суб'єктів, що повинні були вноситись до Держбанку на рахунки Райрад. Громадські господарства, колишні колгоспи повинні були внести сільгосподаток за 1941 р. у розмірі 3 % з валового прибутку, що вираховувався по балансу господарства [3, арк. 99]. Для уточнення розміру податків із господарств вимагались річні звіти за 1941 р. Це було потрібно тому, що окупаційна влада задекларувала, що податок із сільгосппродукції та худоби, яку було здано попередній владі не збиратиметься [1, арк. 118-118 зв.].

Підприємства (електростанції, млини, молочні пункти, радіостанції тощо) повинні були негайно внести податок з валового прибутку в розмірі 2 %. У разі несвоєчасної сплати податку самостійно до порушників могли бути застосовані примусові стягнення та арешти [3, арк. 99-100].

Збирання податків покладалось у містах на міські управи, в селах – на сільські управи. Збирання податків на прибуток із робітників та службовців

покладалось на керівників установ та бухгалтерів і в колгоспах на старост та бухгалтерів. Шкільний податок збирали завідувачі шкіл. Усі зібрані податкові кошти потрібно було на наступний день здавати до каси районної управи [7, арк. 210].

Окупаційна адміністрація зазначала, що стягнення податків з населення мало на меті відкриття безоплатного навчання в школах, відновлення лікарень, утримання старостату та інші потреби району. Саме тому сільським старостам наказувалось проводити серед населення роз'яснювальну роботу, щоб податки збирались своєчасно [8, арк. 52]. Окремо наголошувалось, що податки здаються виключно до райфінвідділів. Категорично заборонялось сільським управам самовільно витратити кошти на власні потреби, а виключно подавати заявки із вказуванням мети витрат. При порушенні цих вимог старостам загрожували штрафи, що утримувались із їх власних коштів [2, арк. 165].

З 15 січня 1942 р. було запроваджено новий порядок стягування податків. Було скасовано подушний податок з 1 січня в генеральному окрузі Миколаїв [5, арк. 58 зв], з 1 квітня в генеральному окрузі Крим [7, арк. 103].

Уводився податок з обороту, що охоплював всі операції: поставка товарів (зерно, худоба, готові вироби тощо), ремонт і виготовленні взуття та одягу, пранні білизни, лікарняна допомога тощо. Всі оборудки поділялися на товарні й нетоварні та обкладалися за різними нормами.

На осіб, які займались службовим або кустарним виробництвом і за старим радянським законом належали до усупільненого сектору (кооперативи), накладався податок з обороту. У випадку, коли кустарі працювали самостійно вони повинні були платити кустарний податок і 50 % податку на прибутки. Кустарний податок повинен був сплачуватись 5 числа кожного місяця.

Для визначення річного прибутку виробництва, кустарі повинні були надати обласному комісару фінансові плани та повинні вказати чисті прибутки за 1940 і 1941 рр. При визначенні розмірів прибутку повинні були бути присутніми керівники підприємств і районних управ. Відрахування з прибутку

здійснювалось протягом року шляхом авансових внесків 10 числа лютого-квітня та червня-вересня по 10 %, 1 травня – 15 %. Річний звіт надавався до 10 травня наступного року. При виявленні розміру прибутків нижчого за передбачений переплачені підприємством кошти враховувались у сплату податку за наступний рік. При виявленні розміру прибутків вищого за передбачений і не доплати підприємством податку передбачалась сплата залишків до 10 травня.

Для підприємств вводились нові ставки податків на прибутки. Для водного транспорту вони становили 30 %, для торговельних і банківських установ – 84%, для всіх інших установ (млини, маслозаводи, елеватори, електростанції, друкарні тощо) – 81 % [5, арк. 58].

Було також запроваджено для творчих установ 20 % збір з прилюдних видовищ. З січня 1943 р. йому на заміну було запроваджено оподаткування українських театрів, пересувних сцен, театральних і циркових труп, котре встановлювалося в розмірі 10% з обігу (продажі білетів і надходжень). Від податку звільнявся Український театр Александерштадту [2, арк. 52]. Проте, попри розпорядження окупаційної влади та контроль з боку районних управ, творчі установи за згодою з керівництвом на містах порушували податкові норми. Так, Херсонський Малий театр у липні 1943 р. проїздом через Кларівку Скадовського району за згоди старости сільської управи Кияка дав дві вистави, при цьому продав білети незареєстровані у райфінвідділі і не сплатив податків [15, арк. 94].

Громадські господарства (колишні колгоспи) рахувались як юридичні особи і у зв'язку з цим обкладались податком на прибутки. За новими положеннями до прибутку, що обкладався податком у громадських господарствах належали грошові й натуральні прибутки, що отримувались при здачі державі обов'язкових поставок і вільного продажу сільгосппродукції та товарів. Ставка податку на прибуток становила 4 % з договірною продажу (наприклад МТС) і здачі державі, а всі інші надходження обкладались податком у 8 %. Гроші, що

надходили в оплату сільгосподатку зараховувались у податок на прибутки. Режим сплати податку був наступним: до 25 березня сплачувалось 20 % податку, до 1 серпня – 10 % , до 1 жовтня – 30 %, до 1 грудня – 40% [5, арк. 58-58 зв.].

Селянські господарства обкладались подвірним податком та податком на прибутки. Подвірний податок складався з земельної ренти за садибу, що обраховувалась із розрахунку 1 крб. з 200 крб. вартості будівлі й коливалась у середньому в межах 2,85–13,3 крб. Податок на будівлю був у межах 0,45–26,6 крб. і нараховувався з розрахунку 1 крб. з 100 крб. вартості будівлі. Податок на худобу становив 20 крб. за корову, 1 крб. за вівцю. Земельний податок становив за 0,5 га 22,5 крб. за 1 га – 47,5 крб. Ця рента коливалась від 16–20 до 110 крб. Прибутковий податок по господарствам коливався в межах від 40–56 крб. до 138–141 крб. Загальний річний податок з господарства коливався у межах 55–56 до 161–197 крб., доходючи в окремих господарствах до 438,6 крб. [16, арк. 27, 103-103 зв.].

Згідно розпорядження райфінвідділів сплата подвірних податків покладалась також і на тих, хто мав власність й проживав на території громади, але не входив до громадського господарства. Вони повинні були сплатити податок у розмірі 1,5 % оціночної вартості будівлі й земельну ренту у розмірі 10 коп. за м² дворової території та площі городу, якщо він не засіяний. 50 % податків з таких господарств вимагалось утримати в першому півріччі й внести до каси сільських управ [7, арк. 102].

Контроль за оподаткуванням населення з боку органів влади був досить щільним і покарання невідворотні. Так, Олешківська міська управа в січні 1943 р. оштрафувала на 50 крб. старост і рахівників громадських господарств № 25 і № 26 за ненадання звітів до фінвідділу про нарахування податку на прибуток господарств за 4 квартал 1942 р. [17, арк. 156].

У цілому населення сплачувало податки достатньо пунктуально. Так, на 10 серпня 1943 р. 1102 оподаткованих осіб Борозенської сільської управи сплатили

116.457 крб. з 118.476 необхідних. Таким чином, борг громади становив лише 1,01 %. До того ж, по громаді від оподаткування через пільги було звільнено 26 осіб [4, арк. 1-23 зв.].

Крім соціальних постійних пільг практикувалось звільнення від подвірного податку через стихійні лиха. Так, по Долматівській сільській управі (Голопристанський район) з більше 600-т господарств було звільнено від сплати подвірного податку 41 через значні втрати під час повені в березні 1942 р. та важкий стан родини. Розміри звільнення від податку коливались від 100 до 600 крб. [10, арк. 18; 11, арк. 5-46]. А при переселенні українців з району Кронау в район Олександрштадт та Нововоронцовку останні були звільнені на 1943 р. від уплати податків за будівлі та страхування [1, арк. 24].

Запроваджувався новий податок на заробітну плату в організаціях та установах для робітників і службовців. Він становив 5 % й на нього як і на податок на прибутки не поширювались пільги. Податок на заробітну плату повинні були сплачувати також і німецькі організації та управи, де працюють місцеві робітники й службовці. З працюючих євреїв утримувався податок у розмірі 20 %. Українські установи і підприємства, де працювали євреї повинні були перераховувати ці кошти у встановлені терміни.

Було зазначено, що звільнення і пільги на оподаткування надавалися виключно обласним комісаром, якщо господарські обставини цього вимагали. Сплата податкових коштів до районного банку чи філії здійснювалась районними управами на свої податкові рахунки, коли сума податкових коштів досягала 1000 крб. і більше [5, арк. 58 зв.].

Педантичність німців була настільки високою, що вводилися досить екзотичні податки як для населення Херсонщини. Так, взявши на облік всі транспортні засоби, в тому числі й велосипеди, нова влада обклала їх податком. Реєстрація однокінної підводи коштувала 50 крб., двокінної підводи – 75 крб., номерного знаку для підводи – 6 крб., велосипеду 25 крб., велосипедного номеру 6 крб. [13, арк. 167].

Запроваджувався податок на собак. У Великоолександрівському окрузі річний податок за першу собаку становив 300 крб., на кожну наступну по 400 крб. Податок не брався за собак поводитирів для сліпих, пастухів, лісників, охоронців [1, арк. 112]. У Голопристанському районі на собак сторожових, мисливських, шукачів та іншого корисного призначення податок становив 30 крб. на селі, 50 у місті, на безпородних 60 крб. на селі, 100 крб. у місті [8, арк. 154]. У Каланчацькому районі податок на собак становив 150 крб. [13, арк. 77]. Такі податки давали для держави суттєвий прибуток. Так, тільки по Костогризівській сільській управі (суч. с. Костогризове Цюруринського району) Олешківського району за 133 собаки за 1942 р. було сплачено 19.220 крб. (з 20.100 крб. планових) [19, арк. 146-149]. Крім того, цей обтяжливий податок для значної кількості населення змушував їх забивати собак. Це теж давало прибуток новій владі через обов'язок здачі собачого хутра на приймальні пункти, що було визнано вищим німецьким командуванням важливою сировиною [13, арк. 162; 14, арк. 30].

За розпорядженням Рейхкомісара України Коха від 21 березня 1942 р. запроваджувалась одноразова данина на потреби розвитку сільських громад на території рейхскомісаріату. Цим податком «розвитку» обкладались всі мешканці сільських громад. Розмір данини становив 100 крб. з однієї особи, яка підпадає під обкладання. Від цього податку звільнялись: робітники і службовці державних господарств (колишні радгоспи) й члени їх родин, особи не здатні до праці, діти молодше 16 років, особи і члени їх родин, які мають виключно доходи у розмірах визначених податків для населення, сільські мандрівні робітники і робітниці, котрі згідно із розпорядження від 19 лютого 1942 р. працюють у сільських господарствах. Сплата податку «розвитку» повинна була бути завершена до 31 травня 1942 р. Збирання податків покладалось на гебітскомісарів [5, арк. 31]. Про важливість цих коштів свідчила форма покарання за несвоєчасну сплату цієї данини. Передбачалось, що за несплату

будуть покарані відправкою частини чоловіків громади до трудових таборів [6, арк. 66].

Створення складної системи оподаткування: обчислення майна, землі, прибутків, товарів примусило владу з 1943 р. запровадити в сільських громадах фінагентів, які перебували у підпорядкуванні старост сільських управ, перед якими звітували за збирання податків. Старости у свою чергу звітували перед райфінвідділами. До обов'язків фінагентів входило виявляти об'єкти оподаткування, складати списки платників податків, збирати податки. Отримані кошти по податкам повинні були фіксуватись у спеціальних прошнурованих і завірених райфінвідділом зошитах і підтверджуватись квитанціями. Оклад фінагента становив 480 крб. на місяць [17, арк. 158-159]. Проте, значні витрати на фінагентів та підвищення кваліфікації працівників управ змусило владу в червні скасувати цю посаду, а функції обрахунку, контролю та збору перекласти на писарів сільських управ [18, арк. 206].

Наведені факти свідчать про досить активну роботу окупаційної влади щодо розбудови системи оподаткування, в ході якої викристалізовувались оптимальні варіанти. Податками різних типів були охоплені всі сфери господарської діяльності. Запроваджувались принципи обкладання і оборотних коштів, і чистого прибутку, і різних форм власності та доходів, запровадження ступеневого їх збору дозволяло оперативно отримувати для місцевих бюджетів кошти.

Податкова система мала значний формат соціальної орієнтації, що полегшувало умови життя незахищених груп населення. В той же час, матеріали свідчать, що населення не гребувало й ухилянням від сплати податків, а первинна ланка досить часто, з різних причин, несвоєчасно виконувала функції щодо контролю та збору податків.

У цілому ж, запропонована податкова система була достатньо соціальною як для окупаційної влади. На нашу думку, це зумовлювалось прагненням окупаційної влади не стільки вичавлювати кошти, скільки мати постійних і стабільних платників податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Державний архів Херсонської області (далі – ДАХО). – Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). – Оп. 1. – Спр. 1 – Накази, обіжники, оголошення гебітскомісара Олександрштадського округу. – 140 арк.
2. ДАХО. – Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). – Оп. 1. – Спр. 2 – Розпорядження, обіжники Олександрштадської повітової та районної управ. – 197 арк.
3. ДАХО. – Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). – Оп. 1. – Спр. 3 – Документи (розпорядження, обіжники, відомості, списки) про стягнення податків з населення. (Борозенська сільська управа). – 126 арк.
4. ДАХО. – Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). – Оп. 1. – Спр. 6 – Обіжники, оголошення Олександрштадського гебітскомісара та райуправи. – 128 арк.
5. ДАХО. – Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). – Оп. 1. – Спр. 9 – Накази, розпорядження, вказівки Великоолександрівського гебітскомісара. – 62 арк.
6. ДАХО. – Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). – Оп. 1. – Спр. 10 – Розпорядження, обіжники, директиви, телефонограми Олександрштадської повітової управи. – 143 арк.
7. ДАХО. – Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). – Оп. 1. – Спр. 17 – Накази, постанови, обіжники, відозви Генічеської райуправи, агроконтори. – 210 арк.
8. ДАХО. – Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). – Оп. 1. – Спр. 18 – Накази, розпорядження, обіжники Голопристанської райуправи. – 222 арк.
9. ДАХО. – Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). – Оп. 1. – Спр. 19 – Розпорядження, постанови, обіжники

Голопристанської райуправи про проведення сільгоспробіт, ремонтних робіт. – 209 арк.

10. ДАХО. – Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). – Оп. 1. – Спр. 21 – Відомості, списки, заяви про кількість населення та худоби; видача пайків. – 57 арк.

11. ДАХО. – Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). – Оп. 1. – Спр. 22 – Списки військовополонених, працівників сільупраи, сімей. – 101 арк.

12. ДАХО. – Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). – Оп. 1. – Спр. 24 – Накази, постанови, обіжники Голопристанської райуправи, райземуправи. – 286 арк.

13. ДАХО. – Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). – Оп. 1. – Спр. 45 – Накази, постанови, обіжники Каланчацької сільуправи про заходи дисциплінарних стягнень за невихід на роботу. – 193 арк.

14. ДАХО. – Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). – Оп. 1. – Спр. 64 – Розпорядження, обіжники, вказівки Великоолександрівського гебітскомісара та Нововоронцовського райкомітету. – 100 арк.

15. ДАХО. – Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). – Оп. 1. – Спр. 73 – Накази, розпорядження, обіжники Скадовської райуправа. – 244 арк.

16. ДАХО. – Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). – Оп. 1. – Спр. 91 – Обіжники Олешківської райуправи, райземуправи, сільгоспуправління. – 218 арк.

17. ДАХО. – Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). – Оп. 1. – Спр. 94 – Накази, розпорядження, обіжники Скадовської райуправа. – 244 арк.

18. ДАХО. – Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). – Оп. 1. – Спр. 100 – Постанови, обіжники Олешківської райуправи, сільгоспкомендатури. – 414 арк.

19. ДАХО. – Ф. Р–1520 : Сільські управи Херсонщини (періоду нацистської окупації). – Оп. 1. – Спр. 103 – Відомості, списки про кількість населення; довідки, розписки громадян. – 190 арк.

20. Микитюк А. І. Економічне життя Херсонського краю в період окупації 1942–1944 рр. (За матеріалами ДАХО) / А. І. Микитюк // Історія в документах : Збірник наукових доповідей архівних читань, Херсон, 19 квітня 2012 року. – Херсон : Айлант, 2012. – С. 62–66.

21. Цибуленко Г. В. Історія повсякденності українського села в умовах окупації (за матеріалами фонду Р–1520 Сільські управи Херсонщини) / Г. В. Цибуленко // Історія в документах : Збірник наукових доповідей архівних читань, Херсон, 19 квітня 2012 року. – Херсон : Айлант, 2012. – С. 29–35.

22. Цибуленко Г. В. Окупаційний режим за матеріалами фонду Р–1520 – сільські управи державного архіву Херсонської області / Г. В. Цибуленко // Культурологічний вісник : Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини. – Вип. 29. – Запоріжжя : Просвіта, 2012. – С. 15–20.

23. Цибуленко Г. В. Формат і механізми «Нового порядку» окупаційної влади на Херсонщині 1941–1944 рр. / Г. В. Цибуленко, Л. О. Цибуленко // Південний архів. Історичні науки : Зб. Наук праць. – Вип. XXXI–XXXII. – Херсон : Вид. ХДУ, 2010. – С. 252–265.

24. Цибуленко Г. В. Херсонщина в умовах геополітичних трансформацій ХХ ст. / Г. В. Цибуленко // Херсонщина від найдавніших часів до сьогодення / Л. О. Цибуленко [та ін.]. – Херсон : ПП «Вишемирський», 2014. – С. 247–335.

В статтє раскрывается процесс введения и модернизации налоговой системы на территории Херсонщины в условиях оккупации 1941–1944 гг. Показано механизмы налогообложения и их ориентацию.

Ключевые слова: налог, доход, прибыль, зарплата, собственность.

The article explains the process of administration and modernization of the tax system on the territory of Kherson region under occupation from 1941–1944. Displaying taxation mechanisms and their orientation.

Keywords: *tax, income, profits, wages, property.*